

Reeks activiteiten rond verjaardag van dichter, beeldend kunstenaar en essayist Hendrik de Vries

WLN 15.8.86

Komende zondag hoopt de Groninger dichter en beeldend kunstenaar Hendrik de Vries 90 jaar te worden. Op de dag zelf zal de bejaarde kunstenaar uitstedig zijn, maar de heugelijke gebeurtenis zal allerm minst onbesproken passeren.

De gemeente Groningen en een aantal culturele instanties willen De Vries uitgebreid gaan huldigen. Op 9 september wordt daarmee een aanvang gemaakt wanneer De Vries — met zijn echtgenote Riek van der Zee — op het stadhuis wordt ontvangen. Op het programma staan verder diverse exposities en een symposium (op 8 november). Bovendien wordt de Hendrik de Vries-prijs nieuw leven ingeblazen.

Op deze pagina een interview met de De Vries-kenners Wilmink en Van der Vegt. Op de volgende pagina's komen onder meer De Vries' belang als dichter, beeldend kunstenaar en essayist aan bod. Een gevarieerde blik op een veelzijdig kunstenaar, de grootste van de nog levende dichters van de generatie die opdook tussen de twee wereldoorlogen.

Twee heren spreken over Hendrik de Vries. Ook over diens relatie met Spanje bijvoorbeeld. "Als kind vond hij de Spaanse vlag al zo mooi," zegt de één, "die kleuren geel en rood." "Ze pestten hem vanwege zijn liefde voor Spanje op school," weet de ander. "Als de meester vertelde van Philips de Tweede en van Balthasar Gerards die Willem van Oranje vermoordde, vonden al die kinderen in de klas dat vreselijk en dan dacht Hendrik: ha, dat is net goed voor die rotzakken." "Als kind wilde hij niet leren dansen, tenzij het Spaanse dansen waren," vertelt de één. "Het is ook een Spaans kereltje om te zien," vindt de ander. "Een beetje klein, fanatiek, driftig kereltje is het."

een reeks gedichten in de bundel *Toovertuin*. In diverse tijdschriften zijn losse De Vries-publicaties van de twee neerlandici verschenen. Bovendien zijn beiden zelf 'scheppend' bezig: Van der Vegt — die momenteel werkt aan de biografie van Hans Andreus — heeft naast diverse dichtersmonografieën een drietal romans op zijn naam staan en Wilmink ziet dit jaar nog zijn *Verzamelde liedjes en gedichten* bij Bert Bakker in druk verschijnen.

Bekoeld

Als erkende De Vries-kenners hebben Van der Vegt en Wilmink vanzelfsprekend vaak contact met elkaar. Een middagje over De Vries babbelen — in de Utrechtse Holiday Inn — in de

De kenners: 'Alsof hij een antenne heeft'

culturele kringen geen onbekende, die met name door het voorlezen van poëzie van Hendrik de Vries de jonge Wilmink tot grote belangstelling verleide. "Later, als verliefd zijnde puber, heb ik de *Copla's* van Hendrik de Vries gekocht. Spaanse volksliedjes die hij op zijn voetreizen door Spanje genoteerd en vertaald heeft. Dat waren de eerste impulsen en daarna heeft het mij nooit meer losgelaten."

De Vries op middelbare leeftijd

constateerde Willem Wilmink dat het essentiële van het duistere vers "Mijn broer" het onverklaarbare is. Het onverklaarbare is het thema van het gedicht. Van der Vegt: "Dat is helemaal een belangrijk element in de poëzie van Hendrik de Vries. Ik vind het interessant dat hij zo vaak de balladevorm kiest. De ballade in de 19de-eeuwse vorm, uit de Duitse literatuur bijvoorbeeld, heeft vaak het

Het gaat ook terug naar de echte volksballaden."

Taalgevoel

Van der V.: "Hendrik de Vries heeft als kind ongelooflijk veel poëzie leren kennen. Hij heeft een enorm goed taalgevoel, maakte zich vreemde talen gemakkelijk eigen. Hij las al Engels voordat hij enig idee over de uitspraak van die taal had. Maar ook de Nederlandse klassieken. Hij heeft het

Zoals bijvoorbeeld 'het kunstig halfbedekken' of zoiets. En zoals hij het Spaanse kind beschrijft, dat heeft iets Bilderdijk-achtigs." Van der V.: "En verder kun je nog Vondel noemen, vooral 'Lucifer' denk ik. Die beschrijving van de oerkrachten die tegenoverelkaar staan. Dat vijfde bedrijf, dat het stuk onspeelbaar maakt, is voor hem heel inspirerend geweest. Bij Vondel gaat het om de strijd tussen goed en kwaad, bij De Vries is het veel meer de oerkrachten die werken." W.: "Het allereerste gedicht in 'Toovertuin', daar heb je het ook al meteen. Die woudreuzen waarvan je denkt: wat bedoelt hij met woudreuzen? Misschien hetzelfde wat een klein kind ermee bedoelt, reuzen die in het bos staan. Het misverstand van het woord. Daar zit die strijd tussen die oerkrachten in, met dit verschil dat De Vries neutraal of zelfs positief tegenover het boze staat. En dat heeft Vondel natuurlijk niet." Van der V.: "Als je Bilderdijk en Vondel aanwijst, moet je dat wel doen met de opmerking dat er grote verschillen zijn. Alleen bepaalde elementen, de greep naar het grootse, naar het imposante. Goed en kwaad ligt in de poëzie van De Vries heel anders. Dat is het magische element ook. Het magische is niet geïnteresseerd in goed en kwaad. Alleen in beheersing van krachten."

Taboes

W.: "Ik vind dat heel moeilijk. Jij hebt in jouw boek 'Vuur onder de wereld' ook over de magie van het dichterschap geschreven. Jij brengt dan ook bepaalde versvorm-dingen daarmee in verband. Bijvoorbeeld het niet achterelkaar zetten van woorden met dezelfde eind- en beginmedeklinker." Van der V.: "Dat zijn taboes. De Vries

Experimenteel wil zeggen dat je de 'experience' heel direct laat gelden. Maar de 'experience-ervaring' moet je juist in toom houden, vindt De Vries. In het gedicht 'Credo' zegt hij: 'maat en rijm zijn tovertrommen', daarmee beheers je de krachten. In dat opzicht beziet hij de dichter, maar vooral zichzelf, als de magiër."

W.: "Dingen die hem echt naar de keel grepen, heeft hij daarmee onder de knie gekregen." Van der V.: "Ja, ik denk dat poëzie voor hem beheersing van alle sterke krachten, van bedreigende dingen en dergelijke is. Hij heeft het zelf ook zo gezegd. Wat dat betreft is het gedicht 'Credo' uit de bundel 'Impulsen' heel onthullend. Dat is een zeer onverhulde poëtica."

Beren?

W.: "Die beheersing van bedreigende dingen vind je ook in de kinderserie in 'Toovertuin'. Die zou je zó in een bloemlezing voor kinderen kunnen zetten. Maar ik aarzel er toch over. Het gaat over dingen die onze kindertijd en de waarde daarvan in herinnering roepen. Terwijl voor een kind die kindertijd lang niet zo mooi is, want die wil groot worden. Die zegt: ach, die angsten, dat zijn geen beren, daar liggen gewoon jassen op de grond. Terwijl wij zeggen: ja, wacht eens even, die angst die dat kind in het gedicht heeft, heeft de volwassene ook nog. Die is alleen tot een veel duidelijker vorm teruggebracht door Hendrik de Vries. Het is niet voor niks dat hij een grote voorkeur voor 'Toovertuin' heeft. Door een onvoorstelbaar mooie versvorm heeft hij de gevaren in een doos opgeborgen. Hij doet het deksel steeds open zodat je ze kunt zien, maar hij kán het weer dicht doen. En dat is in de bundel 'Nergal' nog niet zo, daar leest de mielid...

kereltje is het." Jan van der Vegt — woont in Heiloo en is leraar in Zaandam — en Willem Wilmink — freelance schrijver/dichter te Zeist — zijn beiden neerlandicus en beiden bezeten van de poëzie van Hendrik de Vries. Van der Vegt (Den Haag, 1935) eerde De Vries in 1980 zowel met een monografie (*Vuur onder de wereld*) als met een bundeling van een keuze uit diens kritisch werk (*Kritiek als credo*). Wilmink (Enschede, 1936) publiceerde in 1983 een studie over het beroemde gedicht *Mijn broer*, dit jaar de bloemlezing *Hoor! Zo is nooit gezongen! Hoor!* en schaaft momenteel aan een volgend jaar ook in boekvorm te verkrijgen proefschrift over

Holiday Inn — in de aanwezigheid van een journalist vinden zij geen probleem. Het gaat tenslotte over hun favoriete onderwerp. Al bekoelde Wilminks enthousiasme dit jaar tijdelijk nadat Hendrik de Vries in februari zijn ongenoegen over genoemde bloemlezing in deze krant had geventileerd. "Kritiek als credo" wekt niet altijd bewondering... Maar Wilmink heeft zich er al weer overheen gezet. Hij vertelt hoe hij De Vries-adept geworden is. Op de middelbare school in Enschede voelde Wilmink zich geïsoleerd en waren de resultaten slecht. Dat hij daar gebleven is dankt hij aan zijn leraar Nederlands, Willem Diemer, in noordelijke

en daarna heeft het mij nooit meer losgelaten." Ook Van der Vegt is door zijn leraar Nederlands bij De Vries gebracht. Hij groeide op in Groningen en kreeg op de HBS "stimulerend Nederlands" van A. Sassen, de latere professor. Die gebruikte de tweedelige bloemlezing van Leopold, waarin onder meer een paar "Atlantische balladen" van De Vries waren opgenomen. "Ik vond het enorm meeslepend, het geheimzinnige van wat hij vertelde in die gedichten. Die gedragen retorische taal. Ik geloof dat ik meteen al die gedichten uit het hoofd kende toen ik ze gelezen had," zegt Van der Vegt. In *Mijn broer* — *Aantekeningen bij gedichten van Hendrik de Vries*

bijvoorbeeld, heeft vaak het onvoltooide. Het verhaal wordt niet helemaal af verteld. Er wordt aan de lezer van alles te raden overgelaten en daardoor werkt de ballade sterk suggestief. Dat heeft De Vries ook toegepast. In veel van zijn vertellende droomgedichten wordt het verhaal onvolledig verteld. Je krijgt alleen de suggestie dat er meer dingen gebeuren dan er staat." Wilmink: "Zo gauw het dicht bij de oplossing komt wordt het vaag." Van der V.: "De ballades van Goethe hebben dat ook. Denk maar eens aan de sfeer van 'Erlkönig.'" W.: "Ja, wat is daar gebeurd? Waren er nou echt elfen en een elfenkoning of was het een koortsvisioen van een kind?"

klassieken. Hij heeft het allemaal verslonden en ik denk dat het bijelkaar een soort smeltkroes is geweest waarin je zijn bronnen kunt aanwijzen. De gedichten van Poe zijn van belang geweest. Hij heeft zelf gezegd dat Shelley een zeer bewonderd dichter is. Ondanks alle verschillen heb ik ook wel eens gedacht aan "Les fleurs du mal" van Baudelaire. Bilderdijk wordt vaak aangewezen, maar ik denk dat dat heel beperkt is. Je vindt heel weinig van Bilderdijk terug, het levensgevoel is totaal anders. Soms is er wel eens dezelfde versmaat." W.: "Misschien kun je iets vinden van de erotische elementen in Bilderdijk die je ook bij De Vries terug ziet.

beginmedeklinker." Van der V.: "Dat zijn taboes. De Vries heeft ze zelf aan de orde gesteld. Als je een magisch wereldbeeld hebt, dan moet je krachten beheersen. Hij zegt dat poëzie voortkomt uit een geheim zielsgebeuren. Uit de maalstroom van het onderbewuste die zich in de droom manifesteert. Dat is voor hem een gevaarlijke wereld, waar je je niet zonder meer aan kunt overgeven." Van der V.: "Die wereld moet je beheersen met strenge taboes. En ik denk dat een van zijn sterk emotionele bezwaren tegen de experimentelen, bijvoorbeeld tegen de poëzie van Lucebert, is dat zo'n dichter zich juist overgeeft aan de associaties die daaruit voortkomen.

de bundel 'Nergal' nog niet zo, daar loopt de griebel je nog over de grabbel." W.: "In een gedicht is er sprake van het meisje dat ergens komt 'waar doden zaten alsof ze aten'. Dat soort dingen. Dat heeft zo'n ontzettend werkelijkheidsgehalte, terwijl je weet: het is een misverstand natuurlijk, er zitten geen doden te eten daar. Maar het is zo'n goed beeld. Het roept de kindertijd op. En waarom doet hij dat? Niet zozeer omdat hij toen zo gelukkig was, maar omdat het zo wáár was, tenminste in zijn geval. Je hebt ook schrijvers als Andersen die de kindertijd

vervolg op pagina 17

Willem Wilmink (links) en Jan van der Vegt, als zaten zij in de door het onkruid kitsch overwoekerde 'Toovertuin' van Hendrik de Vries. Beide De Vries-kenners stemmen overeen in hun liefde voor het werk van de dichter, maar hebben binnen dat werk verschillende voorkeuren. Dat kwam vooral aan de oppervlakte nadat Wilmink dit jaar de bloemlezing 'Hoor! Zo is nooit gezongen! Hoor!' het licht deed zien. Van der Vegt vindt dat Wilmink wel wat erg uitgebreid in zijn favoriete 'Toovertuin' is blijven plukken, zodat te weinig plaats overbleef voor het vroege expressionistische werk (b.v. in de bundel 'Vlamrood') en voor de 'Atlantische balladen.' Smaken verschillen. (Foto: Raymond Rutting)

Hiernaast in het karakteristieke handschrift van Hendrik de Vries het gedicht 'Aan de weinigen' dat voorzover bekend nergens gepubliceerd is. In de eerste strofe veegt hij de vloer aan met de 'baanbrekers' in het rijk van de kunst die 'vorm en wet' vernielen. In de tweede pleit hij voor behoud van 'maat en stijl.'

Aan de weinigen

Baanbrekers waar heel 't rijk der kunst van kiest.
Men dringt om toch intijds braaf mee te doen,
Kweekt zelf bedrog dat vorm en wet verniest.
Men kent elkaar en veegt zich kbeek en koen.
Pyp oft wordt niet beloofd: men zuert bij gaem.
Geen zomer heeft noch winter: enkel voorjaar.

Hij dient zijn diepst geweten onverstaanbaar,
Hij staat als bakem boven + nu en toen
Wie vast en trouw, van hartstochts gloed beviel
Met schoonheid onbevoed in 't staxoen
Daadkrachtig houding, maat en stijl behield
En was geen afgod „Jeugd“ noch „Vrijheid“ knieet.

Hendrik de Vries.